

Blir valet 2006 rättvist?

Kommer valet i november att vara transparent och därmed ge legitimitet till landets nya regering? Hur många invånare kommer att vara förhindrade att rösta på grund av att de inte har fått sina ID-kort? Dessa och många andra frågor diskuteras livligt i dag i Nicaragua.

Vallet som går av stapeln den 5 november, ska det nicaraguanska folket välja en president och vicepresident, 90 parlamentsledamöter samt 20 representanter till Parlacen, det centralamerikanska parlamentet. Läget inför valet är lugnt, men många brister finns i systemet. Enligt OAS, Carter Center och de nationella enskilda organisationer som arbetar för transparens (IPADE och *Etica y Transparencia, Movimiento por Nicaragua*) är de största bristerna följande:

Valinstitutionernas politisering

Högsta valrådet (CSE) medlemmar är partipolitiskt tillsatta. Rådet har under de senaste två åren genomgått flera kriser, senast strax innan valen på Atlantkusten. Medlemmar från olika partier har i vissa situationer bojkottat arbetet. Detta har utmynnat i att allmänhetens förtroende för rådet har rasat betydligt. 1991 hade 70 procent förtroende för valrådet, men 2005 bara 10 procent. En förtroendekris som kan vara allvarlig i speciella lägen, som till exempel vid överklagande av valresultat.

Denna politisering genomsyrar hela valinstitutionen, ända ner till de kommunala lokalkontoren. Den spelar också en roll i faktumet att så många personer är utan identitetshandlingar då CSE kontrollerar och handhar denna process.

Vallagens stora brister

Det skulle behövas genomgripande reformer för att vallagen ska kunna klassas som acceptabel. Den har många fallgropar, är ambivalent, motsägelsefull och reglerar inte vissa aspekter tillräckligt tydligt. En av dessa är finansieringen av de politiska partierna. Enligt vallagen ska 1 procent av statsutgifterna gå till att täcka de politiska partiernas valkam-

"Den berömda pakten innebär att PLC och FSLN garanterar sin kontroll över alla delar av statsmakten."

FOTO: BERIT SVENSSON H

panjer. Dessa pengar betalas ut i efterskott och endast till partier som fått minst 4 procent av rösterna.

Förutom det kan partierna ta emot institutionella och privata donationer, men det finns ingen ordentlig kontroll över dessa medel. Kommer donationen från en privatperson behövs ingen registrering alls. Nicaragua är ett av få länder på den amerikanska kontinenten som tillåter de politiska partierna att ta emot donationer även från utlandet.

En praxis har varit att man kunnat rösta utan ID-kort, men bara i sin vallokal, om man haft två vittnen. Denna variant har lett till mycket bekymmer och ibland har man talat om valfusk. Man kan inte poströsta som i Sverige och nicaraguaner som bor i utlandet har inga politiska rättigheter. Bland emigranter från Nicaragua som bor och arbetar i Costa Rica och USA växer missnöjet alltmer och dessa driver opinion för att införa rösträtt för exilnicaraguaner.

Icke aktualiserad röstlängd

Enligt lagen ska röstlängden aktualiseras konstant. Detta görs dock bara i valtider. Vid valen på Atlantkusten såg man tydligt hur inaktuella röstlängderna var. Där fanns personer som avlidit för flera år sedan, sådan som fått sina politiska rättigheter inskränkta (fångar) och andra fanns inte upptagna trots att de bodde inom området sedan länge och hade identitetshandling. Det är nödvändigt att finnas i röstlängden i en viss vallokal för att kunna rösta och ha ID-kort. CSE har tidigare gett ut *supletorias*, en typ av intyg som visar att man

bor inom området, men inte har hunnit få ID-kort.

Svårt att få ID-kort

I Nicaragua kan man inte ansöka om ID-kort när som helst, trots att det är ett dokument som behövs för att söka arbete, göra bankaffärer etcetera. Ansökningsperioden är direkt förknippad med valprocessen. Den 6 augusti var således sista dagen för att ansöka om ID-kort, men parlamentet förlängde denna period med två veckor. Flera hundra tusen medborgare är utan identitetshandling och kommer inte att kunna rösta.

Varför har de då inte ID-kort? Orsakerna är flera. För att få sitt ID-kort är det ett måste att presentera födelsecertifikat som administreras av kommunen. Man påstår att myndigheterna i kommuner med sandiniststyre

José Rizo är presidentkandidat för *Alianza Partido Liberal Constitucionalista* (PLC), den förra presidenten Alemáns parti.

FOTO: LISA HANSON, SVALORNA LATINAMERIKA

stoppar dessa certifikat för personer som man vet har andra partisympatier.

En annan orsak är mer praktisk: man har stängt en del lokala valkontor så att det betyder resor och utgifter för invånarna att ansöka om handlingen. En tredje är den utbredda apatin många känner inför allt som har att göra med partipolitik. Bakgrunden kan sökas i korruptionen, tvåpartisystemet som har ett grepp om allt, brist på förtroende för politiker, med mera.

Speciellt märks denna apati bland ungdomen. Många av dessa har inte brytt sig om att ansöka om ID-kort eftersom man anser att ens röst inte spelar roll och man har inte heller förtroende för CSE. Valrådet hävdar att de har cirka 200 000 ID-kort som inte blivit hämtade av ägarna. Många av dessa tillhör förmodligen personer som emigrerat, flyttat till andra regioner eller har avlidit.

Tradition av politisk polarisering

Sedan Nicaragua blev en självständig stat har det i stort fungerat som ett tvåpartisystem. Under 1800-talet och stor del av 1900-talet var det liberaler och konservativa som stod som oppositer. Efter revolutionen och FSLN:s valförlust har polariseringen mer kommit att vara sandinister kontra antisandinister.

Trots att en stor mängd mikropartier deltagit i valen efter 1990 har deras betydelse varit minimal. Motsättningarna har varit mellan liberaler och sandinister ända fram tills den berömda pakten ingicks, som innebär att PLC

”Vissa partier hävdar att det är mot pakten man måste rösta, medan för andra är det nyliberalismen som måste röstas bort.”

FOTO: BERIT SVENSSON H

och FSLN garanterar sin kontroll över alla delar av statsmakten. I detta val är bilden litet annorlunda. Vissa partier hävdar att det är mot pakten man måste rösta, medan för andra är det nyliberalismen som måste röstas bort.

Brist i logistik och resurser

Varje valår avsätts speciella resurser i statsbudgeten för detta, resurser som inte på långt när räcker till. Man litar till donationer utifrån. Valen i Nicaragua har varit otroligt dyra per capita, men med det system som finns är det svårt att pressa utgifterna väsentligt.

Ibland har det varit problem med material som måste finnas i vallokaler, brist på material eller sådant som inte fungerat. De politiska partierna lägger också ner stora resurser

under valdagen eftersom de betalar många av sina valkontorollanter och andra medhjälpare.

Positiva signaler trots allt

Trots att det fortfarande är två motpoler som har det politiska övertaget, sandinister och liberaler, har dock äntligen tvåpartidominansen brutits. Liberalerna är uppdelade i två falanger, en Alemán-trogen och en som kommer att förvalta den nuvarande presidentens arv. Och sandinisterna är också splittrade i Ortega-anhängare och sandinister som motsätter sig den ortodoxa linjen och pakten. Dessutom ställer ytterligare ett litet parti upp som inte har någon chans att ens komma över 4 procent-gränsen.

Flera organisationer i det civila samhället har varit mycket aktiva inför valet. En av dem organiserar ungdomar för att ansöka om ID-kort och för att kräva sina politiska rättigheter och man har haft manifestationer utanför CSE. Andra gör studier, till exempel kring röstlängden. De har kommit med en rad förslag som höjt upp nivån på diskussionen kring valen och säkert bidragit till att massmedia skriver så mycket, även undersökande reportage. Om detta kommer att leda till förändringar är dock tveksamt eftersom det är de två stora politiska partierna som till syvende och sist beslutar.

En annan viktig aspekt är valobservationen. Såväl nationella som internationella institutioner kommer som vanligt att vara på plats före, under och efter valet. Detta är speciellt viktigt i valkretsar där det uppstår problem vid rösträkning och överförande av information till centrala rösträkningen. Naturligtvis kan de inte ingripa, men faktumet att de finns där kan hindra oegentligheter.

Berit Svensson H

VFSN-koordinatör i Nicaragua

Edmundo Jarquín, svärson till före detta presidenten Violeta Barrios de Chamorro, är presidentkandidat för *Movimiento Renovador Sandinista* (MRS), ett utbrytarparti från FSLN som grundades 1995. Jarquín, 60 år, är ekonom och har under de senaste tolv åren haft chefspositioner inom *Banco Interamericano de Desarrollo* (BID).

FOTO: LISA HANSON, SVALORNA LATINAMERIKA